

Barn i media kräver försiktighet med detaljer

Föräldrar som talar ut i media om vårdnadstvister, eller söker stöd när deras barn omhändertagits. Här har medierna ett stort ansvar att skydda barnen. I en fjärdedel av kritiserade fall finns en tydlig koppling till socialtjänsten.

Artikel i SocialPolitik nr 2 2017

Barn kan drabbas på många olika sätt vid publiceringar. Ofta handlar artiklar, rubriker och bilder om barnen själva. Mycket vanligt är också att de är identifierbara bifigurer i reportage om nära anhörigas eller kändisars liv och leverne. Att barn är en särskild skyddsvärd grupp människor framgår av brottsbalken, socialtjänstlagen, lagen om vård av unga och inom nära framtid FN:s barnkonvention som föreslås bli svensk lag. När det gäller hur barn behandlas i medierna finns därutöver särskilda bestämmelser. Eventuella övertramp prövas i Granskningsnämnden för radio och tv och hos Allmänhetens Pressombudsman (PO)/Pressens Opinionsnämnd (PON).

PO/PON har också rätt att granska nätpubliceringar, men bara när utgivaren är medlem i Tidningsutgivarna eller aktivt har anslutit sig till det pressetiska systemet. Den som är berörd av publiceringen kan anmäla, det kan också annan person med fullmakt. Socialnämnden har rätt att anmäla publiceringar när ett barn finns under tvångsvård.

Sedan 1998 sammanställer jag alla kritiska uttalanden av PON som avser barnpubliceringar i svenska tidningar. Hittills har det blivit 126 sådana, varav cirka en fjärdedel, har tydlig koppling till socialtjänsten. Det kan gälla familjerättsliga strider, omhändertaganden av barn eller föräldrar som via medierna försöker få stöd för sin sak.

I ett fall fick den mamma som ville anmäla en publicering hjälp med det av socialtjänstens personal. Detta ledde till

att Kvällsposten kritiserades för att alltför utpekande uppgifter hade publicerats om en 16-årig pojke som utsatt ett fyraårigt barn för sexövergrepp.

Några andra exempel på kritik:

Ett förskolebarn var frivilligt placerat enligt socialtjänstlagen i ett familjehem. Nu önskade mamman få sitt barn åter. Detta väckte starka känslor, eftersom barnet därmed för fjärde gången skulle flyttas.

En tidning på västkusten – ST Tidningen – fick veta detta och skrev att förfarandet hade upprört många känslor bland de boende i X. Familjehemmets medlemmar presenterades med fingerade namn, men läsaren fick veta att föräldrarna där hade både gemensamma barn och plusbarn. Publiceringen anmäldes till Allmänhetens Pressombudsman (PO) av barnets mormor som hade fullmakt från barnets mor.

Anmälaren ansåg att barnets identitet var avslöjad för många X-bor och kritiserade att den biologiska familjen inte hade kontaktats av tidningen. När de två dagar före utdelandet av tidningen fått reda på att artikeln skulle införas och tog kontakt med tidningen, var reportern inte intresserad av deras syn på saken. Anmälaren hävdade också att artikelns uppgifter från familjehemmet var delvis felaktiga och att familjehemmet förtjänade kritik.

Tidningen svarade att samtliga personer i artikeln var anonymiserade.

PO bedömde att det ställs höga krav på en tidning som skriver om ett specifikt ärende där ett barn är inblandat. Uppgiften är att skildra det som är sakligt intressant utan att barnet drabbas av publicitetsskada. Det krävs mycket stor försiktighet med detaljer, även kring vilka de vuxna är och ledtrådar till deras identitet. En pressetiskt avgörande är att barnets integritet har kränkts av uppgifterna i artikeln, genom att det har kunnat identifieras av en större krets än den som har anledning till insyn. Barnet har därmed förorsakats en oförsvarlig publicitetsskada.

Pressens Opinionsnämnd (PON) instämde och uttalade att ST

Tidningen ska klandras för att ha grovt brutit mot god publicistisk sed. Det är den allvarligaste graden av kritik. Det andra exemplet gäller ett ärende där jag själv tog initiativet. Vid en resa till Mariestad läste jag i lokaltidningen om en tvångsomhändertagen flicka och en pappa som "talade ut". Han hade tidigare dömts för sexuellt utnyttjande av sin då nioåriga dotter. Artikeln innehöll bilder på föräldrarna och på kärleksfulla brevkort som flickan sänt till sina föräldrar. De båda föräldrarna namngavs och av en bild framgick klart flickans namn. Pappan och mamman hävdade i artikeln att de sexuella övergreppen aldrig ägt rum och ingående uppgifter om flickans nuvarande situation fanns med.

Jag anmälde till P0 men var som utomstående inte behörig att göra det. P0 kontaktade socialnämnden i Mariestad som gjorde anmälan, som flickans juridiska ombud. Tidningen hävdade att de i flera år följt denna fråga och att det var möjligt att redaktionen tappat något av respekten för de skador som publicitet om dottern kunde leda till. Detta var i så fall beklagligt. Tidningen förnekade dock att den skulle ha brutit i rimlig hänsyn till flickan i detta fall.

Både P0 och PON fann att tidningen grovt brutit mot god publicistisk sed. Bland annat med motiveringen att flickan, genom att föräldrarna framträder med bild och namn, är identifierad inför en relativt stor krets läsare. Det är inte förenligt med en ansvarig hållning att på detta sätt identifiera och beskriva en ung och sårbar person som lever under pressade omständigheter. Tidningens utgivare är ansvarig för att göra en rimlig avvägning mellan föräldrarnas intresse av att få sin kamp mot myndigheterna allmänt känd, och hänsynen till den hårt drabbade femtonåriga flickan.

Som riktlinjer för journalister finns publicitetsregler som bland annat lägger vikt vid att ge korrekta nyheter och att vara försiktig med namnpubliceringar. Den personliga integriteten måste respekteras, varsamhet med bilder iakttas, felaktiga sakuppgifter rättas och det ska finnas en generös

inställning till genmälen.

Journalistförbundets yrkesregler fungerar som ett stöd för journalister i deras dagliga arbete både på redaktionen och ute på fältet. Reglerna talar om att visa särskild hänsyn till ovana intervjupersoner, en regel som tydligt inkluderar barn. Dessutom sägs att rimliga önskemål ska tillgodoses från intervjuade personer om att i förväg få veta hur och var deras uttalanden återges.

Text: Staffan Olsson

staffanolsson@hem.utfors.se

föreläser och utbildar om bland annat sekretess. Läs hans rapport om [kritiserade barnpubliceringar 1998-2017 här.](#)

Läs mer

Pressombudsmannen kommenterar Staffan Olssons undersökning: [Barn i skymundan bra och dåligt](#)

Pressetiska regler: [sjf.se/yrkesfragor/etik/spelregler-for-press-radio-och-tv](#)

Anmälan till Pressombudsmannen:

[po.se/vill-du-anmala/](#)

Vad kan socialtjänstens personal göra?

Barn drabbas ofta av övergrepp i text och på bild, på sociala medier och i pappers- och nättidningar. Socialtjänstens huvuduppgift är inte primärt att bevaka hur alla barn behandlas. Men när ett barn är föremål för nämndens insatser, frivilliga eller med tvång, är det rimligt att socialtjänsten agerar när ett barn drabbas av kränkande publicering.

Följande bör personal i socialtjänsten tänka på:

1

Följ noga mediernas artiklar om de barn som är aktuella hos er.

2

Stöd de vårdnadshavare som önskar er hjälp att anmäla publiceringar värda att kritisera till PO. Med fullmakt kan socialtjänstens personal själv anmäla även när ett barn inte tvångsvårdas. Men i dessa fall klarar vårdnadshavarna oftast detta själva.

3

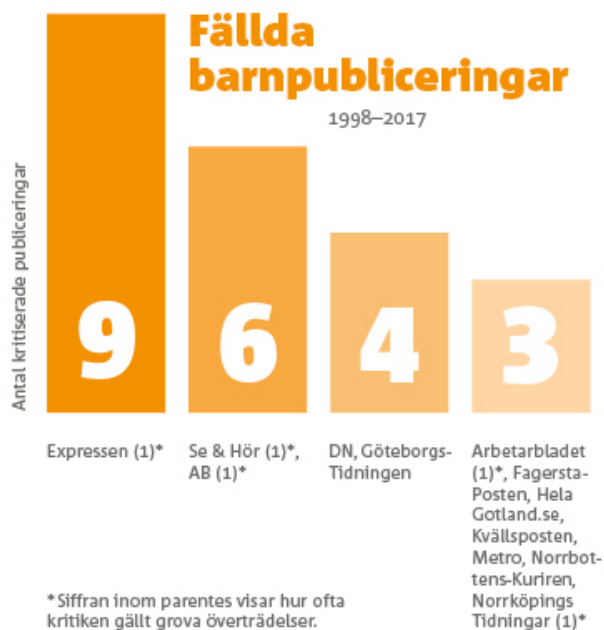
Ser ni tveksamma publiceringar – kontakta gärna tidningens journalist eller någon i tidningsledningen för att samtal. De flesta redaktioner är glada över sådana samtal, även när kritik framförs.

4

Lär mer om pressetik – på så vis är det lättare att se gränsdragningen mellan vad som är acceptabelt och vad som förtjänar kritik.

5

Var medvetna om massmediernas viktiga roll för att ge kunskap om barns villkor i samhället, inte minst när kritiken riktas mot socialtjänstens egna insatser. Pressetiken reglerar övertramp mot enskilda individer, inte primärt hur myndigheter kritiserar.

Vad kritiken gällt

PON-beslut om kritiserade publiceringar 1998–juni 2017 där barn och unga drabbades på totalt 171 sätt i tio huvudgrupper av sammanhang:

1. Som unga och/eller stökiga personer	31
2. Barn drabbas "på köpet"	30
3. Barn som utsatta brottsoffer, utvikta	23
4. Vid kritik mot myndigheter	18
5. Som ung och oerfaren intervjuperson	15
6. När nära anhörig talar ut	14
7. Som barn till kändisar	13
8. Vid familjerättslig strid	13
9. Vid egen brottslighet	10
10. Vid "sociala" reportage om barn	4